

С. 39–40. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/83.2.8> (дата звернення: 07.04.2026).

Кушнір Тетяна

*здобувач другого рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Науковий керівник: Кондратьєва Т. Б., кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови*

РОЛЬ КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ У ФОРМУВАННІ ПРОДУКТИВНИХ ГРАМАТИЧНИХ НАВИЧОК УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

У сучасній методиці навчання іноземних мов простежується чітка тенденція до оновлення підходів, пов'язаних із переорієнтацією навчального процесу з формального засвоєння мовної системи на її функціональне використання у мовленнєвій діяльності. Як зазначає Б. Томлінсон, «ефективне оволодіння іноземною мовою відбувається за умови активної взаємодії учнів із навчальними матеріалами, які мають бути змістовними, автентичними та орієнтованими на реальні потреби комунікації» [8, с. 2]. У сучасних дослідженнях з методики навчання іноземних мов, зокрема англійської, також підкреслюється, що навчання не може обмежуватися лише засвоєнням слів і правил, а має передбачати їх практичне застосування у різних видах мовленнєвої діяльності. Таким чином, сучасна методика навчання англійської мови спрямована на поєднання мовної підготовки з комунікативною практикою, тобто на формування іншомовної комунікативної компетентності учнів.

Основною метою навчання іноземної мови є формування комунікативної компетентності. Д. Хаймс визначає її як «здатність не лише володіти мовною системою, а й адекватно використовувати мовні засоби залежно від умов спілкування» [7, с. 272]. Розвиваючи цю ідею, М. Канейл і М. Свейн розглядають комунікативну компетентність як «багатокомпонентне утворення, що охоплює мовний, соціолінгвістичний, прагматичний, дискурсивний і стратегічний компоненти» [5, с. 29]. У контексті шкільного навчання це передбачає формування в учнів уміння будувати граматично правильні висловлювання та добирати мовні засоби відповідно до конкретної комунікативної ситуації. Отже, комунікативна компетентність постає як інтегрована здатність до ефективного іншомовного спілкування.

Однією з ключових складових комунікативної компетентності є граматична компетентність. Як зазначає О. Бігич, «граматика забезпечує точність мовлення, однак її засвоєння має здійснюватися у процесі практичного використання мовних структур» [1, с. 234]. О. Тарнопольський М. Кабанова також наголошують, що «граматичні знання набувають цінності лише за умови їхнього застосування у мовленні, а не механічного відтворення у вправах» [3, с. 210]. У зв'язку з цим граматична компетентність трактується як здатність

будувати граматично правильні висловлювання відповідно до норм мови. Тобто, граматики є засобом вираження змісту, а не самоціллю навчання, а граматична компетентність забезпечує правильність і структурованість мовлення, а відтак є необхідною складовою ефективної комунікації.

Центральним елементом граматичної компетентності є граматичні навички, які формуються в процесі систематичної мовленнєвої практики. С. Ніколаєва визначає засвоєння граматики як «поступовий процес переходу від свідомого контролю до автоматизованого використання мовних структур» [2, с. 72]. У методиці розрізняють рецептивні та продуктивні граматичні навички. Рецептивні навички пов'язані з розпізнаванням і розумінням граматичних форм під час читання та аудіювання, тоді як продуктивні передбачають їх самостійне використання у говорінні та письмі. Саме продуктивні навички, на думку дослідниці, свідчать про реальне оволодіння мовою [2, с. 72]. Отож, розвиток продуктивних граматичних навичок є ключовою умовою ефективного навчання іноземної мови.

У цьому контексті особливого значення набуває комунікативний підхід як провідний принцип організації навчання. Як зазначає С. Ачінгс, «комунікативне навчання орієнтується на використання мови як засобу досягнення конкретних цілей у процесі взаємодії» [4, с. 18]. Відповідно, навчальні завдання мають моделювати реальні комунікативні ситуації та стимулювати активне використання мови. У межах цього підходу застосовуються інтерактивні методи, зокрема рольові ігри, дискусії, проєктна діяльність і проблемні завдання, що сприяють підвищенню мотивації учнів та їхньої мовленнєвої активності. Таким чином, комунікативний підхід забезпечує створення умов, наближених до реального спілкування, тобто сприяє формуванню практичних мовленнєвих умінь.

Особливої актуальності набуває застосування комунікативного підходу у старшій школі, де учні вже мають певний мовний досвід і здатні до більш складної мовленнєвої діяльності. Як зазначає О. Бічич та Н. Бориско, старшокласники потребують завдань, які стимулюють їх до висловлення власної думки та аргументації. У цьому віці важливо створювати умови для творчого використання мови, що передбачає інтеграцію граматичних знань у мовленнєву практику [1 с. 244]. Саме на цьому етапі відбувається перехід до більш усвідомленого та самостійного використання мови. Тобто навчання у старшій школі має бути спрямоване на розвиток здатності учнів використовувати граматику як інструмент вираження власних думок.

Роль комунікативного підходу у формуванні продуктивних граматичних навичок є визначальною. П. Ур доводить, що «граматичні структури ефективніше засвоюються в умовах їх функціонального використання, а не механічного заучування» [9, с. 83]. М. Кабанова підкреслює, що інтеграція граматики у комунікативні завдання сприяє її автоматизації. У свою чергу С. Ачінгс акцентує увагу на доцільності використання мультимедійних та візуальних матеріалів, які активізують різні канали сприйняття інформації [4, с. 18]. Таким чином, поєднання комунікативного підходу із сучасними технологіями підвищує ефективність формування граматичних навичок.

Комунікативний підхід реалізується через різні методичні моделі, зокрема контентно-орієнтоване навчання, task-based learning та компетентнісно-орієнтований підхід. Вони акцентують увагу відповідно на змісті навчання, організації діяльності або результатах мовленнєвої діяльності. За С. Ніколаєвою, реалізація комунікативного підходу передбачає моделювання реального процесу спілкування, що включає мотивовану взаємодію учасників, тематичну організацію навчального матеріалу та добір мовних засобів відповідно до умов комунікації [2, с. 270].

Серед основних прийомів реалізації комунікативного підходу виокремлюють використання автентичного контексту, індуктивне засвоєння граматичних правил, рольові ігри, симуляції, інформаційні розриви та завдання, орієнтовані на досягнення конкретної комунікативної мети. За таких умов учитель виступає фасилітатором навчального процесу, створюючи сприятливе середовище для мовленнєвої взаємодії [2, с. 80].

Таким чином, комунікативне навчання передбачає опанування граматичних структур через їх функціональне використання у процесі реального або наближеного до реального спілкування. Тобто, граматику інтегрується у комунікативні ситуації, що забезпечує одночасний розвиток точності та автоматизації мовлення. Засвоєння граматичних форм відбувається у контексті взаємодії, що сприяє їх глибшому розумінню та практичному застосуванню.

Отже, у світлі сучасних методичних підходів комунікативний підхід виступає ключовим чинником формування продуктивних граматичних навичок учнів старших класів. Його реалізація забезпечує інтеграцію граматичних знань у процес реального спілкування, сприяє їх автоматизації та розвитку мовленнєвої самостійності учнів. У поєднанні з інтерактивними методами та цифровими технологіями комунікативний підхід створює умови для ефективного формування іншомовної комунікативної компетентності, що відповідає сучасним вимогам навчання іноземних мов.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бігич О. Б. Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2002. 328 с.
3. Тарнопольський О.Б., Кабанова М.Р. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 256 с. URL: https://lib.duan.edu.ua/images/PDF/filol/filol_20.pdf (дата звернення: 10.04.2026).
4. Achieng S. A. Exploring Effective Teaching Approaches for English as a Foreign Language (EFL) Instructors: Best Practices and Future Directions. International Journal of Studies in Education. 2023. Vol. 5, No. 4. P. 515–529.

5. Canale M., Swain M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing. Applied Linguistics. 1980.
6. Harmer J. How to Teach English. Harlow: Pearson Education, 2007.
7. Hymes, D. H. On Communicative Competence In: JB Pride and J. Holmes (Eds.) In Sociolinguistics: Selected readings, 1972. P. 269–293 URL: <https://www.homes.uni-bielefeld.de/sgramley/Hymes-1.pdf> (Last accessed; 10.04.2026)
8. Tomlinson B. Materials Development in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. 19 p.
9. Ur P. A Course in Language Teaching: Practice and Theory. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

Лабунська Ірина

здобувач другого рівня вищої освіти,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Науковий керівник: Дячук Н. М., доктор філософії,

викладач кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови

ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ У ГОВОРІННІ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасні тенденції розвитку методики викладання англійської мови в українській школі свідчать про поступову зміну освітніх підходів: від домінування репродуктивного засвоєння мовного матеріалу до впровадження діяльнісної та комунікативно спрямованої моделі навчання. У межах такого підходу особливої ваги набуває розвиток англомовної компетентності в говорінні, адже саме вона забезпечує здатність школяра до реальної іншомовної взаємодії, дає змогу формулювати власні думки, обґрунтовувати позицію, долучатися до обговорення та презентувати результати своєї пізнавальної діяльності. А. Семенюк і В. Даценко зазначають, що застосування ІТ-технологій у процесі навчання англійської мови в закладах загальної середньої освіти позитивно впливає на навчальну мотивацію учнів, стимулює їхню самостійну діяльність і сприяє розвитку комунікативних умінь [7]. О. Ланських, Т. Дернова та І. Рябцева, своєю чергою, акцентують увагу на значенні інтерактивних платформ як інструменту диференціації навчання, налагодження ефективного зворотного зв'язку та підвищення результативності освітнього процесу [5].

Для старшокласників розвиток умінь говоріння має особливу значущість, оскільки саме в цей віковий період посилюється прагнення до самовираження, підвищується соціальна активність, актуалізується потреба відстоювати власні переконання та вибудовувати індивідуальний стиль комунікації. З огляду на це інтерактивні технології мають виконувати не лише функцію урізноманітнення уроку, а передусім створювати умови для змістовного іншомовного спілкування. Ю. Фальшитинська та І. Магденко, аналізуючи процес формування креативного англомовного монологічного мовлення